

ks. Sylwester Jaśkiewicz¹

Priorytet misyjnego zadania w orędziach papieża Benedykta XVI na Światowe Dni Misyjne

Wstęp

Głoszenie Chrystusa i Jego zbawczego orędzia na przestrzeni wieków wpisane jest głęboko w misję Kościoła. Każda epoka czasu przyczynia się do ponownego odczytania tej misji zarówno w kontekście dotychczasowego doświadczenia, jak i wciąż nowych wyzwań. Doskonałą okazją do odnowy zaangażowania w głoszenie Ewangelii i ożywienia działalności misyjnej było zainaugurowanie, 14 kwietnia 1926 r., przez papieża Piusa XI obchodów Światowego Dnia Misyjnego (Niedzieli Misyjnej) oraz wydawanie misyjnego orędzia. Przez ponad trzydzieści lat (1930-1964) misyjne apele i radiowe orędzia w imieniu Kongregacji Ewangelizacji Narodów kierował jej sekretarz. Choć już papież Jan XXIII w 1960 r. wystosował pierwsze, a zarazem jedyne swoje papieskie orędzie, to jednak dopiero w 1964 r. papież Paweł VI zatwierdził zwyczaj wydawania orędzi papieskich na Światowy Dzień Misyjny². Papież Benedykt XVI w czasie swojego pontyfikatu ogłosił siedem orędzi misyjnych³, a sama perspektywa misyjnego

¹ Doktor habilitowany nauk teologicznych, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Radomiu (Wydział Teologii KUL). Zainteresowania badawcze: trynitologia, charytologia, eklezjologia, mariologia, misjologia, eschatologia, osoba i spuścizna literacka św. Augustyna. Adres e-mail: sylwej@wp.pl

² Por. T. Szyszka, *Niedziela misyjna, Światowy Dzień Misyjny*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, (red.) E. Gigilewicz, Lublin 2009, kol. 1059.

³ Benedykt XVI, *Miłość duszą misji. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2006 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol. [dalej: OsRomPol] 27 (2006) nr 8, s. 4-5; *Wszystkie Kościoły dla całego świata. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2007 r.*, OsRomPol 28 (2007) nr 7-8, s. 7-9; *Nowi ludzie dla nowego świata. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2008 r.*, OsRomPol 29 (2008) nr 9, s. 4-5; *Aby mieli życie. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2009 r.*, OsRomPol 30 (2009) nr 10, s. 4-5; *Budowanie wspólnoty kościelnej ma kluczowe znaczenie dla misji. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2010 r.*, OsRomPol 31 (2010) nr 6, s. 4-5; *Zglobalizowany świat pilnie potrzebuje ewangelizacji. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2011 r.*, OsRomPol 32 (2011) nr 3, s. 6-8; *Potrzebne są nowe formy przekazywania Słowa Bożego. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2012 r.*, OsRomPol 33 (2012) nr 3, s. 9-11.

powołania Kościoła znalazła swoje odzwierciedlenie także w wielu innych jego wypowiedziach⁴.

Papież Benedykt XVI, podejmując dziedzictwo swych poprzedników, a zwłaszcza wielkiego i niezwykle gorliwego w swej działalności Jana Pawła II – papieża misjonarza, już nazajutrz, po uroczystości inauguracji swego pontyfikatu, odbył pierwszą swoją pielgrzymkę do źródeł misji, czyli do bazyliki św. Pawła za Murami, gdzie w swojej homilii bardzo wyraźnie zaznaczył, że „Na początku trzeciego tysiąclecia Kościół z nową mocą odczuwa, że misyjne polecenie Chrystusa jest bardziej aktualne niż kiedykolwiek”⁵. Wobec zmieniającego się wciąż oblicza świata, innego od tego w dwudziestym wieku, nie mówiąc już o wiekach wcześniejszych, mandat misyjny Chrystusa nie tylko nie traci nic na swej aktualności, ale potwierdza swoją doniosłość.

Orędzia misyjne stanowią jedynie niewielką część dokumentów Magisterium dotyczących misji. Jednak są ważnym źródłem nauki o misjach i pozwalają lepiej zrozumieć wielkie dzieło misyjne Kościoła. W szerszej perspektywie misjologii podejmowane wysiłki na rzecz ukazania wspólnego paradygmatu misji biorą pod uwagę nie tylko wielość tworzących ją elementów, ale i wzajemną ich od siebie zależność. W praktyce oznacza to, że przyznanie pierwszeństwa jednemu z elementów, nie tylko rzuca światło na inne, ale sprawia też, że wszystkie inne są również jakoś obecne⁶. Czy w misyjnym zadaniu Kościoła, ukazanych przez papieża Benedykta XVI, przejawia się także pozostałe ważne elementy misji? W czym tak naprawdę kryje się i z czego wyrasta priorytet misyjnego zadania Kościoła?

1. Misyjna tożsamość Kościoła

Wielką zasługą Soboru Watykańskiego II było dowartościowanie

⁴ Por. tenże, *Kościół jest zacznym odnowy. Homilia podczas I Nieszporów uroczystości Świętych Apostołów Piotra i Pawła* (28.06.2010), OsRomPol 31 (2010) nr 8-9, s. 43-44.

⁵ Tenże, *Kościół z natury swojej jest misyjny. Wizyta w bazylice św. Pawła za Murami* (25.04.2005), OsRomPol 26 (2005) nr 6, s. 15-16.

⁶ Por. D.J. Bosch, *Oblicza misji chrześcijańskiej. Zmiany paradygmatu w teologii misji*, tłum. R. Merez, K. Wiazowski, M. Wilkosz, Katowice 2010, s. 388.

misyjnej natury Kościoła. Za Soborem Watykańskim II należy mieć na uwadze, że „Kościół «z natury swojej jest misyjny, ponieważ bierze początek z misji Syna i misji Ducha Świętego, zgodnie z zamysłem Boga Ojca» (Sobór Watykański II, dekret *Ad gentes*, 2). Taka jest «łaska i właściwe powołanie Kościoła; wyraża najprawdziwszą jego tożsamość. Kościół jest dla ewangelizacji» (por. Paweł VI, adhortacja apost. *Evangelii nuntiandi*, 14). W związku z tym nie może on nigdy zamykać się w sobie⁷. Tak, jak cały Kościół jest misyjny, tak również misyjność odnosi się do każdego z jego członków. Dzięki misyjności Kościół jest dynamiczny i nie zamyka się w sobie⁸.

Z tożsamości Kościoła, a więc z tego, czym Kościół jest sam w sobie wypływa misja *ad gentes*. Tak, jak kiedyś „również dzisiaj misja *ad gentes* winna być stałym horyzontem i wzorem wszelkiej działalności kościelnej, bowiem samą tożsamość Kościoła stanowi wiara w tajemnicę Boga, który objawił się w Chrystusie, aby nam przynieść zbawienie, oraz misja dawania o Nim świadectwa i głoszenia Go światu aż do Jego powtórnego przyjścia⁹. Nierozłączność związku Chrystusa z Kościołem znajduje przedłużenie w nierozłączności misterium chrystologicznego i eklezjologicznego¹⁰.

Ponieważ misją Kościoła jest posługa na rzecz transcendentalnego zbawienia, dlatego też „Miarą jego misji i posługi nie są potrzeby materialne czy też duchowe, które ograniczają się do życia ziemskiego, ale transcendentne zbawienie, które urzeczywistnia się w Królestwie Bożym (por. *Evangelii nuntiandi*, 27). To Królestwo, choć jako całość jest eschatologiczne, a nie z tego świata (por. J 18, 36), jest też w tym świecie i w jego dziejach siłą

⁷ Benedykt XVI, *Zglobalizowany świat...*, dz. cyt., s. 7. Por. M. Jagodziński, *Misje. Teologia – historia – rzeczywistość*, Radom 2013, s. 43-47. Nie sposób nie podkreślić tu osobistego wkładu młodego wówczas, bo zaledwie trzydziestopięcioletniego Bawarczyka, Josepha Ratzingera – oficjalnego teologa soborowego. Por. A. Proniewski, *Józefa Ratzingera recepcja Soboru Watykańskiego II*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 2013 t. XII/1, s. 46-47. Nakaz misyjny jako istotna część posłannictwa Kościoła ma swoje źródło w samej naturze Trójjedynego Boga. Por. St. J. Koza, A. Pietrzak, *Nakaz misyjny, posłannictwo misyjne*, w: *Encyklopedia katolicka*, 13, (red.) E. Gigilewicz, Lublin 2009 kol. 675.

⁸ Por. St. von Kempis, *Benedykt XVI. Podstawy nauczania*, tłum. A. Peszke, N. Stelmaszyk, Poznań 2006, s. 103-104.

⁹ Benedykt XVI, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10.

¹⁰ Por. J. Ratzinger, *Chrystus i Jego Kościół*, tłum. W. Szymona, Kraków 2005, s. 100.

sprawiedliwości, pokoju, wolnej prawdy i poszanowania godności każdego człowieka. Celem Kościoła jest przemiana świata przez głoszenie Ewangelii miłości, «która wciąż na nowo rozprasza mroki ciemnego świata i daje nam odwagę do życia i działania (...) i w ten sposób sprawienia, by Boże światło dotarło do świata» (por. *Deus caritas est*, 39)¹¹. Głoszenie Ewangelii wpisane jest w istotę Kościoła, gdyż jest ono głoszeniem zbawienia, jakiego Bóg dokonał za pośrednictwem swego wcielonego Syna. Ta misja jest tak istotna dla Kościoła, iż jest on Kościołem *in statu missionis*.

Na przestrzeni wieków Kościół idzie tą samą drogą co Chrystus, a jego posługa jest posługą w imieniu Chrystusa. „Misją Kościoła jest «zarażanie» nadzieją wszystkich narodów. Dlatego Chrystus powołuje, usprawiedliwia, uświęca i posyła swoich uczniów, by głosili Królestwo Boże, ażeby wszystkie narody stały się ludem Bożym. Jedynie w takiej misji staje się zrozumiała i się uwiarygodnia prawdziwa droga ludzkości w historii. Misja powszechna musi stać się główną podstawą życia Kościoła»¹².

Chrześcijanin przyczynia się do szerzenia Królestwa Bożego na ziemi na wiele sposobów. Wiodącą rolę pełni zwłaszcza modlitwa i różnoraka współpraca¹³.

2. Priorytet misji *ad gentes*

Niewyczerpanym źródłem misji Kościoła jest Chrystus. Zadanie albo mandat misyjny bierze początek od słów wieńczących spotkanie Zmartwychwstałego ze swymi Apostołami przed swoim wniebowstąpieniem: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego. Uczcie je zachowywać wszystko, co wam przykazałem. A oto Ja jestem z wami przez wszystkie dni, aż do skończenia świata” (Mt 28,19-20; por. Mk 16,15-18; Łk 24, 46-49; J,20-21-23)¹⁴. Mandat misyjny Chrystusa również i w trzecim tysiącleciu nie utracił

¹¹ Benedykt XVI, *Nowi ludzie ...*, dz. cyt., s. 4-5. Por. E. Castro, *Królestwo Boże a misje*, w: *Misjologia. Perspektywa ekumeniczna. Mały słownik*, tłum. A. Kuryś, s. 164.

¹² Benedykt XVI, *Nowi ludzie ...*, dz. cyt., s. 4.

¹³ Por. tenże, *Miłość duszą...*, dz. cyt., s. 5.

¹⁴ Por. tenże, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 7. Zob. St. J. Koza, A. Pietrzak, *Nakaz misyjny...*, kol. 675.

nic ze swej aktualności, gdyż „Chrystus «dzisiaj, tak jak wówczas, posyła (...) nas na drogi świata, abyśmy głosili Jego Ewangelię wszystkim narodom ziemi» (List apost. *Porta fidei*, 7); głoszenie ewangelicznego orędzia, jak wypowiadał się także sługa Boży Paweł VI w adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi*, «nie jest czymś takim, co Kościół mógłby dowolnie albo wykonywać, albo nie wykonywać, ale jest zadaniem i obowiązkiem, nałożonym mu przez Pana Jezusa, ażeby ludzie mogli wierzyć i dostąpić zbawienia. Głoszenie Ewangelii jest zgoła konieczne, jest jedyne w swoim rodzaju i nic go nie może zastąpić» (n. 5)¹⁵. Ogromna liczba osób na świecie, które nie znają jeszcze Chrystusa, nadaje mandatowi misyjnemu nie tylko szczególnej aktualności, ale i wyższej rangi priorytetu. Wśród wielu pilnych spraw w życiu Kościoła, za Benedyktem XVI, „Trzeba podkreślić, że nawet w obliczu wzrastających trudności pozostaje priorytetem Chrystusowe polecenie ewangelizowania wszystkich narodów. Żadna racja nie może usprawiedliwić jego spowolnienia lub zastoju, ponieważ «zadanie ewangelizowania wszystkich ludzi stanowi życie oraz istotną misję Kościoła» (por. Paweł VI, *Evangelii nuntiandi*, 14)¹⁶. O odważnym niesieniu Ewangelii i odkrywaniu nowych dróg misyjnych mowa jest już w pierwszej z pięciu wizji Pawłowych występujących w *Dziejach Apostolskich* (Dz 16,9), w której nieznanemu z imienia Macedończyk przyczynia się do zanieśienia Ewangelii w nowy i odległy świat. Papież Benedykt XVI z wielkim uznaniem nawiązuje do tego faktu, gdyż ukazuje on niezwykłą odwagę Pawła i jego towarzyszy w realizacji Bożego zamysłu. „Jakże nie pomyśleć tu o Macedończyku, który ukazawszy się we śnie Pawłowi, wołał: «Przepraw się do Macedonii i pomóż nam!» (Dz 16, 9)? Rzesza tych, którzy czekają na orędzie Ewangelii, którzy spragnieni są nadziei i miłości, jest dziś niezliczona. Iluż ludzi, głęboko poruszonych tym wołaniem o pomoc, płynącym od ludzkości, pozostawia wszystko dla Chrystusa i niesie ludziom wiarę i miłość do Niego! (por. *Spe salvi*, 8)¹⁷.

Postępujący wciąż rozwój refleksji teologicznej i pastoralnej nad

¹⁵ Benedykt XVI, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10.

¹⁶ Tenże, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 5.

¹⁷ Tamże.

missio ad gentes jest zarazem poszukiwaniem coraz to skuteczniejszych rozwiązań. Papież Benedykt XVI postuluje tu w pierwszej kolejności powrót do gorliwości apostołskiej pierwszych wspólnot chrześcijańskich. Również i w trzecim tysiącleciu „Musimy zatem znów działać z taką samą gorliwością apostołską, jaka cechowała pierwsze wspólnoty chrześcijańskie, które choć były małe i bezbronne, potrafiły przez głoszenie i świadectwo szerzyć Ewangelię w całym wówczas znanym świecie”¹⁸.

Sięgając do początków chrześcijaństwa, nie sposób jest nie czerpać inspiracji w *missio ad gentes* z Apostoła Pawła, który „na drodze do Damaszku doświadczył (...) i zrozumiał, że odkupienie i misja są dziełem Boga i Jego miłości”¹⁹. W szerzeniu przesłania Ewangelii aż po krańce ziemi „my pasterze, zakonnicy, zakonnice i wszyscy wierzący w Chrystusa powinniśmy iść w ślady apostoła Pawła, który jako «więzień Chrystusa (...) dla pogan» (Ef 3,1) pracował, cierpiał i walczył o to, aby dotrzeć z Ewangelią do pogan (por. Ef 6,19-20), nie szczczędając sił, czasu i środków, aby umożliwić poznanie orędzia Chrystusa”²⁰. Apostoł Narodów był głęboko przekonany, że jedynie w Chrystusie istnieje dla ludzkości prawdziwe odkupienie i nadzieja. Jego znamienne: „Biada mi (...), gdybym nie głosił Ewangelii” (1 Kor 9,16), potwierdza najlepiej jego świadomość „życia obiecanego w Chrystusie Jezusie” (2 Tm 1,1), a także to, że orędzia Ewangelii nie można zatrzymać wyłącznie dla siebie.

Jednym z nieodzownych wymiarów w przekazywaniu wiary jest entuzjizm. Dziś szczególnie, dostrzega za papieżem Janem Pawłem II, papież Benedykt XVI „trzeba odnowić entuzjizm dla przekazywania wiary, aby rozwijać nową ewangelizację wspólnot i krajów, mających długą tradycję chrześcijańską, które tracą odniesienie do Boga, ażeby na nowo odkryły radość wiary”²¹. Entuzjizm i radość są nieodzownymi cechami owocnego świadectwa wiary.

¹⁸ Tenże, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10.

¹⁹ Tenże, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 4. Por. tenże, *Kościół jest zacynem odnowy. Homilia podczas I Nieszporów uroczystości Świętych Apostołów Piotra i Pawła* (28.06.2010), *OsRomPol* 31 (2008) nr 8-9, s. 43.

²⁰ Tenże, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10. Por. tenże, *Aby mieli...*, dz. cyt., s. 4; tenże, *Kościół z natury...*, dz. cyt., s. 16.

²¹ Tenże, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10. Por. tenże, *Zglobalizowany świat...*, dz. cyt., s. 6.

3. Zadanie Kościoła powszechnego i każdego Kościoła

Wezwanie albo też naglący nakaz Chrystusa (por. Mt 28,19-20) ma charakter powszechny. Misyjne wezwanie nie odnosi się tylko do tak zwanych Kościołów o długiej tradycji, które same obecnie zdają się przeżywać w wyniku rozlicznych kryzysów rozmaite trudności, ale i do Kościołów, które powstały w wyniku nie tak odległej ewangelizacji. Do ofiarnego udziału w misji *ad gentes*, a więc do ochotnej odpowiedzi na wezwanie Chrystusa, aby po najdalsze krańce ziemi szerzyć Jego Królestwo wezwany jest każdy Kościół lokalny²². Służba Kościoła na rzecz misji *ad gentes* określana jest zazwyczaj jako zadanie, wezwanie, posługa, posłannictwo, mandat, powinność albo praca. W tym ostatnim znaczeniu, wyjaśnia papież Benedykt XVI: „Praca misyjna pozostaje zatem — jak się wielokrotnie przypomina — podstawową posługą, którą Kościół winien zapewnić dzisiejszej ludzkości, aby nadawać kierunek i ewangeliczny wymiar przemianom kulturowym, społecznym i etycznym; aby ofiarować Chrystusowe zbawienie człowiekowi naszych czasów, który dziś w wielu częściach świata cierpi poniżenie i ucisk z powodu powszechnego ubóstwa, przemocy, systematycznego łamania praw człowieka”²³. Bez misyjności, bez powszechności serca Kościół byłby „bezpłodny”²⁴.

4. Zadanie wszystkich ochrzczonych.

Każdy chrześcijanin jest powołany do głoszenia Dobrej Nowiny o miłości Bożej, objawionej w Chrystusie, ponieważ „Ewangelia nie jest wyłącznym dobrem tego, kto ją otrzymał, ale jest darem, którym trzeba się dzielić, wspaniałą nowiną, którą należy przekazywać. A ten dar-zadanie powierzony jest nie tylko nielicznym, ale wszystkim ochrzczonym, którzy są «wybranym plemieniem, (...) narodem świętym, ludem (Bogu) na własność przeznaczonym» (1 P 2, 9), aby głosił Jego cudowne dzieła”²⁵. Na

²² Por. tenże, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 7.

²³ Tamże.

²⁴ Por. J. Ratzinger, *Chrystus i...*, dz. cyt., s. 106.

²⁵ Benedykt XVI, *Zglobalizowany świat...*, dz. cyt., s. 7. Por. M. Jagodziński, *Misje. Teologia...*, dz. cyt., s. 165-166.

wszystkich, którzy przyjęli Ewangelię i poprzez sakrament chrztu świętego włączeni zostali do Kościoła²⁶, spoczywa obowiązek współpracy w dziele ewangelizacji.

Kościół na przestrzeni wieków zabiega o *traditio Evangelii*, czyli o głoszenie i przekazywanie Ewangelii. W tym duchu „Sobór Watykański II i późniejsze Magisterium Kościoła kładą szczególny nacisk na zadanie misyjne, które Chrystus powierzył swoim uczniom i w które musi zaangażować się cały lud Boży, biskupi, kapłani, diakoni, zakonnicy, zakonnice, świeccy”²⁷. Odpowiedzialność za misyjne zadanie Kościoła, choć z jednej strony odnosi się do wszystkich ochrzczonych, do całego Ludu Bożego, to jednak z drugiej, uwzględnia specyfikę każdego powołania.

Tak, jak u początku Chrystus powierzył swój mandat misyjny najpierw Piotrowi i Apostołom, tak również i dzisiaj zadanie to odnosi się w pierwszej kolejności do Następcy Piotra oraz biskupów²⁸. W wielkim dziele misyjnym, jak zaznacza papież Benedykt XVI: „Troska o głoszenie Ewangelii w każdej części ziemi obowiązuje przede wszystkim biskupów, którzy są bezpośrednio odpowiedzialni za ewangelizację świata, zarówno jako członkowie Kolegium Biskupów, jak też jako pasterze Kościołów partykularnych”²⁹. Biskup troszczy się o powierzony mu Kościół partykularny we współodpowiedzialności za Kościół powszechny. Wraz z konsekracją biskupią, przypomina papież Benedykt XVI: „Biskup jest konsekrowany nie tylko dla swojej diecezji, lecz dla zbawienia całego świata (por. *Redemptoris missio*, 63). Tak jak Apostoł Paweł, jest on wezwany, by zwrócić się do tych, którzy są daleko, którzy jeszcze nie znają Chrystusa albo nie doświadczyli jeszcze Jego wyzwalającej miłości. Zadaniem biskupa jest nadać charakter misyjny całej wspólnotie diecezjalnej, w miarę możliwości sprzyjać wysyłaniu kapłanów i osób świeckich do innych Kościołów, by pełnili posługę ewangelizacji. W ten sposób *missio ad gentes* staje się

²⁶ Por. J. Ratzinger, *Chrystus i...*, dz. cyt., s. 154; M. Spindler, *Chrzest a misje*, w: *Misjologia. Perspektywa ekumeniczna. Mały słownik*, tłum. A. Kuryś, s. 62-63.

²⁷ Benedykt XVI, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10. Por. A. Nichols, *Myśl Benedykta XVI. Wprowadzenie do myśli teologicznej Josepha Ratzingera*, tłum. D. Chaberajska, Kraków 2005, s. 320.

²⁸ Por. Benedykt XVI, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 7.

²⁹ Tenże, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10. Por. tenże, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 5.

czynnikiem jednoczącym i spajającym całą jego działalność duszpasterską i charytatywną³⁰. Biskup, jako pasterz i nauczyciel Kościoła lokalnego, jest też konsekrowany dla zbawienia całego świata, przez co w dziele misyjnym wraz z całym kolegium biskupów wspiera papieża.

Najbliższe grono współpracowników biskupa stanowią kapłani i diakoni. Z ich powołaniem jest szczególnie związany wewnętrznie wymiar misyjny. To właśnie kapłani „powołani są (...) do głoszenia Słowa Bożego, sprawowania sakramentów, zwłaszcza Eucharystii i Pojednania, zaangażowania w służbę na rzecz małych, chorych, cierpiących, biednych oraz wszystkich tych, którzy przeżywają trudne momenty w różnych regionach świata, a także tych, którzy dotąd jeszcze nie spotkali naprawdę Jezusa Chrystusa. Do tych osób misjonarze kierują pierwsze orędzie o Jego zbawczej miłości³¹. Kapłani, poprzez swe uczestnictwo w kapłaństwie Chrystusa i ścisły związek z biskupem, urzeczywistniają posłannictwo Kościoła i przyczyniają się do jego wzrostu. Kapłan, zwłaszcza jako proboszcz odpowiedzialny jest za misyjne uformowanie parafii. Na określonym terenie reprezentuje cały Kościół. Bardzo ważną formą formacji chrześcijańskiej i misyjnej zarazem dzieci, młodzieży i dorosłych jest katecheza. Choć w wielu diecezjach i instytutach życia konsekrowanego odczuwa się coraz dotkliwiej brak powołań i księży, to jednak pierwsza ewangelizacja winna cieszyć się niezmiennym priorytetem. Kierujący się wielką troską o kapłanów papież Benedykt XVI powie: „Drodzy prezbiterzy, wy jako pierwsi współpracownicy biskupów bądźcie ofiarnymi pasterzami i pełnymi entuzjazmu ewangelizatorami! W ostatnich dziesięcioleciach wielu z was udało się na tereny misyjne pod wpływem Encykliki *Fidei donum*, której 50. rocznicę ogłoszenia niedawno obchodziliśmy, a w której mój czcigodny poprzednik, sługa Boży Pius XII zachęcił Kościoły do współpracy. Ufam, że nie zabraknie tego misyjnego nastawienia w Kościołach lokalnych, pomimo że niemało z nich cierpi na niedostatek duchowieństwa³².

³⁰ Tenże, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 5.

³¹ Por. Tenże, *Powołania w służbie Kościoła misyjnego. Orędzie na 45 Światowy Dzień Modlitw o Powołania* (13.04.2008), *OsRomPol* 29 (2008) nr 3, s. 7.

³² Tenże, *Nowi ludzie...*, s. 5. Efektem inicjatywy papieża Piusa XII i jego encykliki było powstanie nowego „podmiotu misyjnego”, który wziął nazwę właśnie od pierwszych słów encykliki: *Fidei*

Ponieważ cały Kościół i każdy Kościół lokalny jest posłany do narodów, dlatego też zabieganie o wciąż nowe powołania misyjne przynależy do normalnego jego rozwoju.

W dziele misyjnym równie ważne zadanie spoczywa na zakonnikach i zakonnicech, których prawdziwą pasją jest życie Ewangelią w sposób radykalny. Zwracając się do nich, papież Benedykt XVI wyraża życzenie: „A wy, drodzy zakonnicy i zakonnice, w którym powołaniu zawiera się wymiar misyjny, nieście orędzie Ewangelii wszystkim, zwłaszcza tym, którzy są daleko, przez konsekwentne dawanie świadectwa Chrystusowi i radykalną wierność Jego Ewangelii”³³. Ewangelizacji świata służą zarówno zgromadzenia życia kontemplacyjnego, jak i czynnego³⁴. Mając zaś na uwadze nowe formy życia konsekrowanego, jakimi są instytuty świeckie, a także stowarzyszenia życia apostołskiego męskie i żeńskie oraz stan dziewic poświęconych Bogu, pustelnic i pustelników, wdów i wdowców, trzeba podkreślić, że misyjne powołanie odnosi się także do „instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, jak również ruchów kościelnych: wszystkie elementy wielkiej mozaiki Kościoła muszą czuć się mocno zobowiązane poleceniem Pana, by głosić Ewangelię, tak aby Chrystus był zwiastowany wszędzie”³⁵. Jest wielkim bogactwem dla wspólnoty całego Kościoła dar życia konsekrowanego, stowarzyszeń życia apostołskiego oraz ruchów kościelnych w całej różnorodności ich charyzmatów i instytucji, a ich współdziałanie w ewangelizacji w różnych regionach niezastąpiony.

W trosce papieża Benedykta XVI o misyjne dzieło Kościoła nie zabrakło także miejsca i uwagi dla wiernych świeckich i ich misyjnego powołania wyrastającego z sakramentu chrztu i bierzmowania. Dzięki wier-

donum (fideidoniści). W imię współodpowiedzialności Kościoła za dzieło misyjne biskupi diecezjalni zostali zachęcani przez papieża Piusa XII do wysyłania (na określony czas) swoich kapłanów. Por. Benedykt XVI, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 8.

³³ Benedykt XVI, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 5. Por. także, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 8-9.

³⁴ W nawiązaniu do soborowego dekretu misyjnego *Ad gentes* papież Benedykt XVI przypomina: „Poprzez nieustanną wspólnotową modlitwę osoby zakonne z klasztorów kontemplacyjnych wstawiają się nieprzerwanie za całą ludzkością; natomiast osoby konsekrowane ze zgromadzeń czynnych – poprzez ich różnorodną formę aktywności charytatywnej – niosą wszystkim żywe świadectwo miłości i Bożego miłosierdzia”, *Powołania w...*, s. 7.

³⁵ Benedykt XVI, *Potrzebne są...*, dz. cyt., s. 10.

nym świeckim Ewangelia może ciągle przenikać do wszystkich środowisk społecznych. Zwracając się do nich, papież Benedykt XVI przypomina zarazem ich zadania: „Również wy wszyscy, drodzy wierni świeccy, działający w różnych środowiskach społecznych, macie w coraz większym stopniu szerzyć Ewangelię. A zatem staje przed wami otworem złożony i wielokształtny «areopag», jakim jest świat, który trzeba ewangelizować. Dawajcie świadectwo swoim życiem, że chrześcijanie «należą (...) do nowego społeczeństwa, ku któremu zmierzają i które ich pielgrzymowanie antycypuje» (*Spe salvi*, 4)³⁶. Na szczególne uznanie zasługują, zdaniem papieża Benedykta XVI, dzieci i młodzież, gdyż stać ich na niezwykle ofiarne wysiłki na rzecz misji³⁷. Szczególną okazją do uświadomienia młodzieży jej udziału w misyjnym zadaniu całego Kościoła były przygotowania do Światowego Dnia Młodzieży, który odbył się w lipcu 2013 r. w Rio de Janeiro w Brazylii. W specjalnym orędziu papież Benedykt XVI, zachęcając młodzież, aby była w świecie ogniem Bożej miłości poprzez otwarcie drzwi własnego serca, uwrażliwił ją także na dwie właściwe jej dziedziny działalności misyjnej, jakimi są świat Internetu oraz podróżowanie³⁸.

Podejmowanie zadania misyjnego przez poszczególne osoby jest działalnością we wspólnocie Kościoła, a to oznacza, że „poszczególni wierni nie mają już tylko współpracować w dziele ewangelizacji, ale powinni czuć się jego aktywnymi uczestnikami, współodpowiedzialnymi za misję Kościoła. Ta współodpowiedzialność oznacza, że mają się umacniać więzi komunii między wspólnotami i powinna się rozwijać wzajemna pomoc, zarówno w tym, co dotyczy pracowników (kapłanów, zakonników, zakonnice i wolontariuszy świeckich), jak i wykorzystania środków, których wymaga dziś ewangelizacja³⁹. Nieodzownym elementem aktywnej współodpowiedzialności za misję oraz solidarnej pomocy tym, którzy znajdują się na krańcach świata jest świadomość, którą nie tylko trzeba ożywiać, ale i ciągle umacniać, zwłaszcza przez nauczanie i katechizację, liturgię i formację do modlitwy,

³⁶ Tenże, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 5. Por. tenże, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 8.

³⁷ Por. tenże, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 9.

³⁸ Por. tenże, *Misjonarze nowej ewangelizacji. Orędzie na Światowy Dzień Młodzieży 2013*, OsRomPol 34 (2013) nr 1, s. 16.

³⁹ Tenże, *Wszystkie Kościoły...*, dz. cyt., s. 8.

a także rozmaite inicjatywy duszpasterskie o charakterze praktycznym.

5. Misja miłości

Na nierozzerwalny związek misji z miłością zwraca uwagę papież Benedykt XVI już w pierwszym swoim orędziu misyjnym, nadając mu znamienny tytuł: *Miłość duszą misji*⁴⁰. Bez miłości nie da się zrozumieć misji, gdyż „Jeśli misją nie kieruje miłość, czyli jeśli nie wynika ona z głębokiego aktu Bożej miłości, grozi jej, że stanie się zwykłą działalnością filantropijną i socjalną. Miłość, jaką Bóg żywi do każdej osoby, stanowi w gruncie rzeczy istotę praktykowania i głoszenia Ewangelii, a przyjmujący ją stają się ze swej strony jej świadkami”⁴¹. Właściwą odpowiedzią na miłość Boga może być tylko miłość.

Jak wielka jest potęga miłości Bożej i jak daleko potrafi ona zaprowadzić człowieka, pokazuje najlepiej bagaż doświadczeń Apostoła Narodów. „Patrząc na doświadczenie św. Pawła, uświadamiamy sobie, że działalność misyjna jest odpowiedzią na miłość, jaką Bóg nas miłuje. Jego miłość nas odkupuje i ponagla do *missio ad gentes*. Jest ona duchową siłą, zdolną sprawić, że w rodzinie ludzkiej będzie wzrastała harmonia, sprawiedliwość, jedność między osobami, rasami i ludami, do czego wszyscy dążą (por. *Deus caritas est*, 12). Dlatego to Bóg, który jest Miłością, prowadzi Kościół ku ludzkości żyjącej na krańcach ziemi i powołuje ewangelizatorów, by pili «z tego pierwszego, oryginalnego źródła, którym jest Jezus Chrystus, z którego przebitego Serca wypływa miłość samego Boga» (*Deus caritas est*, 7). Jedynie czerpiąc z tego źródła można rozwijać w sobie wrażliwość, łagodność, współczucie, otwartość, dyspozycyjność, zainteresowanie problemami ludzi, a także inne cnoty potrzebne zwiastunom Ewangelii, którzy wszystko porzucają i poświęcają się całkowicie i bezwarunkowo, by w świecie szerzyła się woń Chrystusowej miłości”⁴².

Miłość jest istotą misji, bo miłość jest istotą chrześcijaństwa. Istotą chrześcijaństwa nie stanowi zaś jakaś idea, doktryna czy system, ale Jezus Chrystus, prawdziwy człowiek i prawdziwy Bóg. W sposób najpełniej-

⁴⁰ Tenże, *Miłość duszą...*, dz. cyt., s. 4-5.

⁴¹ Tamże, s. 4.

⁴² Tenże, *Nowi ludzie...*, dz. cyt., s. 4-5. Por. E. Sienkiewicz, *Miłość, która odsłania się w miłosierdziu*, „Studia i rozprawy” nr 49, Szczecin 2018, s. 139.

szy „miłość Boża, dająca życie światu, to miłość, która została nam dana w Jezusie – Słowie zbawienia, doskonałej ikonie miłosierdzia Ojca niebieskiego. Za syntezę zbawczego orędzia można zatem uznać słowa ewangelisty Jana: «W tym objawiła się miłość Boga ku nam, że zesłał Syna swego Jednorodzonego na świat, abyśmy życie mieli dzięki Niemu» (1 J 4, 9)”⁴³. Każde spotkanie z miłością Bożą jest niezwykle brzemienne w pozytywne konsekwencje dla człowieka. Miłość Boża nie tylko zmienia egzystencję człowieka, ale i wprowadza go, i czyni zdolnym do komunii z Bogiem i braćmi.

Odpowiedzią człowieka na Bożą miłość może być tylko miłość. Benedykt XVI nie ma najmniejszej wątpliwości, że „aby miłować zgodnie z wolą Boga, trzeba żyć w Nim i żyć Nim: Bóg jest pierwszym «domem» człowieka i jedynie ten, kto przebywa w Nim, płonie ogniem miłości Bożej, zdolnym «rozpalić» świat. Czyż nie na tym polega misja Kościoła w każdym czasie? Nietrudno więc zrozumieć, że autentyczna działalność misyjna, pierwszorzędne zadanie wspólnoty kościelnej, związana jest z wiernością wobec Bożej miłości, a odnosi się to do każdego pojedynczego chrześcijanina, do każdej wspólnoty lokalnej, do Kościołów partykularnych i do całego Ludu Bożego”⁴⁴.

Miłość jest nieodzownym komponentem tożsamości misjonarza, jego zakorzenienia w Bogu. W pierwszej kolejności „być misjonarzami znaczy miłować Boga całym sobą, aż do oddania życia za Niego, jeśli okaże się to konieczne. Iluż kapłanów, zakonników, zakonnice i świeckich, również w naszych czasach, złożyło Mu najwyższe świadectwo miłości przez męczeństwo! Być misjonarzami znaczy pochylić się jak dobry Samarytanin nad potrzebami wszystkich, zwłaszcza najuboższych i najbardziej potrzebujących, ponieważ kto kocha sercem Chrystusa, nie zabiega o własną korzyść, ale jedynie o chwałę Ojca i dobro bliźniego. W tym tkwi tajemnica apostołskiej owocnej działalności misyjnej, przekraczającej granice, obejmującej kultury, narody i docierającej do najdalszych zakątków świata”⁴⁵.

⁴³ Benedykt XVI, *Miłość duszą...*, dz. cyt., s. 4. Por. J. Ratzinger, *Chrystus i...*, dz. cyt., s. 105.

⁴⁴ Tamże, s. 5. Por. Tenże, *Budowanie wspólnoty...*, dz. cyt., s. 6.

⁴⁵ Tenże, *Miłość duszą...*, dz. cyt., s. 5.

Od miłości Boga nie można odłączyć miłości bliźniego, która ze swej strony jest wyrazem wrażliwości na doczesne problemy ludzkości, zwłaszcza „w krajach, w których występują w najpoważniejszej formie zjawiska ubóstwa, niedożywienia, zwłaszcza dzieci, chorób, niedostatku opieki medycznej oraz instytucji oświatowych”⁴⁶. Każdy przejaw solidarności jest także wyrazem autentycznie rozumianej miłości bliźniego.

6. Eucharystia – źródło i szczyt misji

Niezwykłym znakiem miłości Boga do człowieka jest Eucharystia, sakrament miłości⁴⁷. Ścisły związek Eucharystii z Kościołem⁴⁸ znajduje swoje przedłużenie w związku Eucharystii z misją chrześcijańską. Z Eucharystii, która jest najcenniejszym skarbem Kościoła, źródłem i szczytem Jego życia, płynie również życiodajna moc dla misji, gdyż „nie możemy (...) zatrzymać dla siebie miłości, którą celebруем w tym sakramencie. Domaga się ona ze swej natury, by była przekazana wszystkim. To, czego świat potrzebuje, to miłość Boga, spotkanie z Chrystusem i wiara w Niego”⁴⁹.

Ponieważ Kościół w najgłębszej swej tajemnicy zakorzeniony jest w Bogu Trójcy, w komunii Trzech Osób Boskich, stąd też spełnia się w nim i realizuje „otwarcie” Miłość Boga w postaci trynitarniej komunii. I choć z jednej strony początek Kościoła sięga swymi korzeniami głęboko w wieczność (przedwieczny zamysł Ojca w łonie Trójcy Świętej), to jednak „Kościół staje się «komunią» w Eucharystii, w której Chrystus, obecny pod postaciami chleba i wina, poprzez ofiarę miłości buduje Kościół jako swoje Ciało, zaprowadzając jedność między nami i Trójjedynym Bogiem oraz między nami samymi (por. 1 Kor 10,16nn). (...) Z tego powodu Eucharystia jest źródłem i szczytem nie tylko życia Kościoła, ale także jego misji: «Kościół autentycznie eucharystyczny jest Kościołem misyjnym» (tamże), zdolnym

⁴⁶ Tenze, *Zglobalizowany świat...*, dz. cyt., s. 7-8.

⁴⁷ Tymi słowami w nawiązaniu do św. Tomasza (*Summa Theologiae*, III, q. 73, a. 3.) rozpoczyna się pierwsza papieska adhortacja: Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o Eucharystii, źródle i szczyt życia i misji Kościoła *Sacramentum caritatis* (dalej skrót: SC), Kraków 2007, nr 1.

⁴⁸ Por. A. Nichols, *Mysł Benedykta XVI...*, dz. cyt., s. 75.

⁴⁹ Benedykt XVI, SC 84. Por. St. von Kempis, *Benedykt XVI...*, dz. cyt., s. 103.

włączać wszystkich do komunii z Bogiem, głosząc z przekonaniem: «cośmy ujrzeni i usłyszeli, oznajmiamy także wam, abyście i wy mieli współuczestnictwo z nami» (1 J 1,3)⁵⁰. Kościół, jako tajemnica wspólnego i stałego działania Trzech Osób Boskich, poprzez misję *ad gentes*, zmierza ku trynitarnemu wypełnieniu historii.

Dynamizm misyjny przenika każdą Eucharystię. Szczególnie wymowne w obrzędzie zakończenia jest rozesłanie, które „kończy się zawsze powtórzeniem polecenia zmartwychwstałego Jezusa, skierowanego do apostołów: «Idźcie...» (Mt 28,19). Liturgia jest zawsze powołaniem «ze świata» i nowym posłaniem «do świata», aby dawać świadectwo temu, czego się doznało: zbawczej mocy Słowa Bożego, zbawczej mocy tajemnicy paschalnej Chrystusa. Wszyscy, którzy spotkali zmartwychwstałego Pana, czuli potrzebę, by powiedzieć o tym innym, tak jak dwaj uczniowie z Emaus. Po tym, jak rozpoznali Pana przy łamaniu chleba, «w tej samej godzinie zabrali się i wrócili do Jeruzalem. Tam zastali zebranych Jednastu» i opowiedzieli im o tym, co przydarzyło się im w drodze (por. Łk 24,33-34)⁵¹. Misja jest integralną częścią wspólnej wędrówki chrześcijan przez życie, a Eucharystia jest nieodzownym pokarmem i źródłem siły.

Zakończenie

Ponieważ obchody Światowego Dnia Misyjnego są doskonałą okazją do modlitwy i ekonomicznego wsparcia różnych przedsięwzięć ewangelizacyjnych na terenach misyjnych, a także do uświadomienia sobie na nowo pilnej potrzeby głoszenia Ewangelii, dlatego też na szczególną uwagę zasługują wydawane z tej racji orędzia i ich treść. Nicią spleającą w jedną całość wszystkie siedem orędzi papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny jest zadanie misyjne, które cieszy się priorytetem wśród innych poczynań Kościoła. Kościół ze swej natury jest *in statu missionis*, a to ozna-

⁵⁰ Benedykt XVI, *Budowanie wspólnoty...*, dz. cyt., s. 7. Szczególnie wymowny jest gest łamania chleba, który oznacza zarówno prawdę o tym, że wierni, choć są liczni stanowią jedno ciało (Kościół), gdy przyjmują częśćkę z jednego Chleba, którym jest Chrystus, jak i że Jezus Chrystus daje bezinteresownie siebie uczniom. Por. E. Sienkiewicz, *Od wspólnoty do wspólnoty i od Paschy do Paschy*, „Studia i rozprawy” nr 36, Szczecin 2014, s. 184.

⁵¹ Benedykt XVI, *Zglobalizowany świat...*, dz. cyt., s. 6.

cza, że misja nie jest domeną tylko niektórych jego członków, specjalnie do tego wyspecjalizowanych, ale odnosi się do wszystkich. Misyjne zadanie albo też powołanie stanowi istotny rys, trwałą formę życia tak poszczególnych ochrzczonych, jak i całego Kościoła.

Znamienny wkład papieża Benedykta XVI w rozważania o spoczywającym na Kościele zadaniu polega w pierwszej kolejności na ukazaniu jego doktrynalnych podstaw. Nie tylko jako następca św. Piotra i najwyższy Pasterz Kościoła, ale i jako jeden z największych teologów i znawców eklezjologii, Benedykt XVI przyczynił się znacząco do pogłębienia teologicznej i pastoralnej refleksji w odniesieniu do misyjności, a tym samym dał podstawy eklezjologii misyjnej. Powołanie Kościoła, a w nim każdego ochrzczonego, do głoszenia Dobrej Nowiny aż po krańce świata nie wypływa z chęci rozszerzania władzy czy umacniania panowania, ale z pasji niesienia wszystkim Chrystusa, w którym jest jedyne zbawienie świata. Kto odkrył radość Ewangelii Chrystusa, kto doświadczył tchnienia Bożego Ducha Świętego, Boga Stwórcy i Zbawiciela świata, ten nie może nie czuć się współodpowiedzialny za tych, do których Dobra Nowina jeszcze nie dotarła.

Chyba najbardziej istotnym elementem, którym powinna cechować się pełna i autentyczna odpowiedź na zadanie misyjne jest, zdaniem papieża Benedykta XVI, miłość. Jakże głęboka w swej treści jest jego zachęta zainspirowana słowami umiłowanego ucznia Jezusa: „Každy, kto miłuje, narodził się z Boga i zna Boga” (1 J 4,7), aby żyć w Bogu i żyć z Nim. Nieprzypadkowo więc Ojciec Święty nazywa Boga pierwszym „domem” człowieka, gdyż tylko przebywanie w Nim, w tym, który jest Miłością, pozwala człowiekowi płonąć naprawdę ogniem Jego miłości. Misjonarz to człowiek, który swoim życiem daje świadectwo miłości Boga. Miłość jest tak ważnym elementem konstytuującym tożsamość misjonarza, że papież Benedykt XVI nazywa ją „duszą” albo siłą misji. To właśnie miłość powinna prowadzić misjonarza, jak morski prąd okręt w najdalsze krańce świata, a jeśli zajdzie potrzeba uczynić go zdolnym do największego poświęcenia, do ofiary ze swojego życia.

Streszczenie

Papież Benedykt XVI wydał siedem orędzi na Światowe Dni Misyjne, w których

przypomina o priorytecie misyjnego zadania w Kościele. Odwołując się do wielkiego dziedzictwa misyjnego swoich poprzedników, a zwłaszcza do św. Jana Pawła II – papieża Misjonarza, Ojciec Święty dostrzega, obok szeroko rozumianej działalności misyjnej, wyraźny rozwój refleksji teologicznej i pastoralnej w zakresie misyjności Kościoła. Wzrastająca wciąż rzesza osób, które jeszcze nie znają Chrystusa, wyraźnie uwidacznia pilną potrzebę postawienia w centrum eklezjologii natury misyjnej Kościoła. Świadomość misyjna i wiążąca się z nią odpowiedzialność spoczywa na wszystkich ochrzczonych: papieżu, biskupach, kapłanach i diakonach, zakonnikach i zakonnicach, członkach instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego, pustelnicach i pustelnikach, wdowach i wdowcach, osobach świeckich. Nawiązując do gorliwości misyjnej pierwszych wspólnot chrześcijańskich, czerpiąc natchnienie z niestrudzonego zapalem Apostoła Pawła, papież Benedykt XVI istotę zadania misyjnego widzi w miłości, „miłość jest duszą misji”. Tak jak człowiek, który otrzymał Ewangelię, nie może zachować jej tylko dla siebie, tak i ten, kto doświadczył miłości Boga, powinien świadczyć o niej wobec innych. Misja w najgłębszym swym wymiarze jest kwestią miłości.

Słowa kluczowe: misje, Światowy Dzień Misyjny, Orędzie Benedykt XVI, misjologia, eklezjologia

Title: The priority of the missionary task in the messages of Pope Benedict XVI for the World Mission Days

Summary

Pope Benedict XVI gave seven messages for the World Mission Day, in which he recalls the priority of the missionary task in the Church. Referring to the great missionary heritage of his predecessors, especially Pope John Paul II - the Pope's Missionary, the Holy Father recalls in the first place that the whole Church is missionary by nature. The missionary task refers to all the baptized: the Pope, bishops, priests and deacons, men and women religious, members of the associations of apostolic life for men and women, the state of virgins devoted to God, hermits and hermits, widows and widowers and laity. The Pope calls for zeal on the model of the first Christian communities, and as an example he gives the apostle Paul untiring in the missionary work. As for the very essence of the missionary task, Pope Benedict XVI says that "love is the soul of the mission". Just as a man who has received the Gospel cannot keep it for himself, so whoever has experienced the love of God should live this love with regard to his neighbor. Indeed, the mission for Pope Benedict XVI is a matter of love.

Key Words: mission, World Mission Days, messages of Benedict XVI, missiology, ecclesiology

Bibliografia

1. Benedykt XVI, *Aby mieli życie. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2009 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 30 (2009) nr 10, s. 4-5.
2. Benedykt XVI, *Adhortacja apostołska o Eucharystii, źródle i szczyt życia i misji Kościoła „Sacramentum caritatis”*, Kraków 2007.
3. Benedykt XVI, *Budowanie wspólnoty kościelnej ma kluczowe znaczenie dla misji. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2010 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 31 (2010) nr 6, s. 4-5.
4. Benedykt XVI, *Kościół jest zaczątkiem odnowy. Homilia podczas I Nieszporów*

- uroczystości Świętych Apostołów Piotra i Pawła (28.06.2010), „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 31 (2008) 8-9, s. 43-44.
5. Benedykt XVI, *Kościół z natury swojej jest misyjny. Wizyta w bazylice św. Pawła za Murami* (25.04.2005), „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 26 (2005) nr 6, s. 15-16.
 6. Benedykt XVI, *Miłość duszą misji. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2006 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 27 (2006) nr 8, s. 4-5.
 7. Benedykt XVI, *Misjonarze nowej ewangelizacji. Orędzie na Światowy Dzień Młodzieży 2013*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 34 (2013) nr 1, s. 14-18.
 8. Benedykt XVI, *Nowi ludzie dla nowego świata. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2008 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 29 (2008) nr 9, s. 4-5.
 9. Benedykt XVI, *Potrzebne są nowe formy przekazywania Słowa Bożego. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2012 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 33 (2012) nr 3, s. 9-11.
 10. Benedykt XVI, *Powołania w służbie Kościoła misyjnego. Orędzie na 45 Światowy Dzień Modlitw o Powołania* (13.04.2008), „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 29 (2008) nr 3, s. 6-8.
 11. Benedykt XVI, *Wszystkie Kościoły dla całego świata. Orędzie papieża Benedykta XVI na Światowy Dzień Misyjny 2007 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 28 (2007) nr 7-8, s. 7-9.
 12. Benedykt XVI, *Zglobalizowany świat pilnie potrzebuje ewangelizacji. Orędzie na Światowy Dzień Misyjny 2011 r.*, „L'Osservatore Romano”, wyd. pol., 32 (2011) nr 3, s. 6-8.
 13. Bosch D.J., *Oblicza misji chrześcijańskiej. Zmiany paradygmatu w teologii misji*, tłum. R. Merecz, K. Wiazowski, M. Wilkosz, Katowice 2010.
 14. Castro E., *Królestwo Boże a misje*, w: *Misjologia. Perspektywa ekumeniczna. Mały słownik*, tłum. A. Kuryś, s. 163-166.
 15. Dziura R., *Misjologia. II*, w: *Encyklopedia katolicka*, 12, (red.) E. Gigilewicz, Lublin 2008, koll. 1223-1226.
 16. Jagodziński M., *Misje. Teologia – historia – rzeczywistość*, Radom 2013.
 17. Kempis von St., *Benedykt XVI. Podstawy nauczania*, tłum. A. Peszke, N. Stelmazyk, Poznań 2006.
 18. Koza St. J., Pietrzak A., *Nakaz misyjny, posłannictwo misyjne*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, (red.) E. Gigilewicz, Lublin 2009, koll. 675-676.
 19. Nichols A., *Myśl Benedykta XVI. Wprowadzenie do myśli teologicznej Josepha Ratzingera*, tłum. D. Chaberajska, Kraków 2005.
 20. Proniewski A., *Józefa Ratzingera recepcja Soboru Watykańskiego II*, „Rocznik Teologii Katolickiej” 2013 t. XII/1, s. 43-59.
 21. Ratzinger J., *Chrystus i Jego Kościół*, tłum. W. Szymona, Kraków 2005.
 22. Sienkiewicz E., *Miłość, która odślania się w miłosierdziu*, „Studia i rozprawy” nr 49, Szczecin 2018.
 23. Sienkiewicz E., *Od wspólnoty do wspólnoty i od Paschy do Paschy*, „Studia i Rozprawy” nr 36, Szczecin 2014.
 24. Spindler M., *Chrzest a misje*, w: *Misjologia. Perspektywa ekumeniczna. Mały słownik*, tłum. A. Kuryś, s. 62-66.
 25. Szyszka T., *Niedziela misyjna, Światowy Dzień Misyjny*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 13, (red.) E. Gigilewicz, Lublin 2009, koll. 1059.